

QL
461
.R873
ENT

Kot. 5 fuzet 4
1898 : apr.

39

QL
461
R873
ENT

Ent. Soc. Wash.

Ent. Soc. Wash.

Ent. Soc. of Wash.
Apr. 20, 1898

V. kötet 1898. Április 1. 4. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

Dr. BEDŐ ALBERT Dr. ENTZ GÉZA
Dr. CHYZER KORNÉL Dr. HORVÁTH GÉZA

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

ABAFI AIGNER LAJOS, JABLONOWSKI JÓZSEF
és CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE és KIADÓHIVATALA

VIII., RÖKK SZILÁRD-UTCA 32.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 4 forint

Tartalom.

A magyar lepke-fauna gyarapodása. I. <i>Abafi A. Lajostól</i> . (1 ábrával)	67
Torzképződmények Coleopteráknál. <i>Csiki Ernőtől</i> . (8 ábrával)	70
Pécs környékének araszló pilléi I. <i>Viertl Adalberttől</i>	72
<i>Deilephila livornica</i> . <i>Weissmantel Vilmostól</i>	74
Adalék a magyarországi <i>Bassus</i> -félék ismeretéhez. <i>Szépligeti Győzöttől</i>	75
Két <i>Geometra</i> -hernyó. <i>Viertl Adalberttől</i>	79
<i>Különfélék:</i>	
A lepkék ízlelő szerve. <i>Gorka Sándortól</i>	80
Hangyakedvelte <i>Lycaena</i> -hernyó. <i>Abafi A. Lajostól</i>	81
A Coleopterologus teendői május hóban. <i>Ehmann Ferencztől</i>	81
Ragadozó hernyók	82
<i>Lasiocampa pruni</i> . <i>Meiszner Árolytól</i>	83
A hazai Hemipterák faunája. A. L.-tól	83
Csiki Lajos felolvasása és búcsúja. A. L.-tól	83
Biró Lajos újabb küldeményei. A. L.-tól	84
<i>Aporia crataegi</i> . <i>Zilahi Kiss Endrétől</i>	84
<i>Brotolomia meticulosa</i> . <i>Dr. Baudisz Antaltól</i>	84
<i>Saturnia spini</i> . <i>Dr. Uhryk Nándortól</i>	84
Éjjeli fogásbeli törzsvendégek. <i>Cerva Frigyesztől</i>	84
Új hazai állatok	85
Levélszekrény	85

A budapesti entomologusok minden hónap 2., 3., 4. s esetleg 5. péntekén Muhr-féle vendéglőben (Kerepesi-út 44) találkoznak.

**Az 1897-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk.
Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (VIII.,
Rökk-Szilárd-utca 32.) címzendők.**

A magyar lepke-fauna gyarapodása.

Macrolepidopterák.*)

I.

Lepke-faunánk örvendetes gyarapodását látjuk, ha fauna-katalogusunk megjelenése óta, vagyis nagyobbára az 1897. év folyamán irodalmilag ismeretessé vált hazai lepkefajokon és fajváltozatokon végig tekintünk. Ezek legtöbbje a R. L. IV. kötetében lőn megemlítve, ugyanis a következő 3 faj és 9 fajváltozat: *Leucophasia sinapis* v. *sartha* i. l. Eperjes (58. l.); *Lacuna argides* v. *decolor* Stgr. Eperjes (71. l.); *L. Icarus* v. *glauca* Maassen. Eperjes (72. l.); *L. Eumedon* v. *fylgia* Spng. Eperjes (72. l.); *Melitaea didyma* v. *perseae* Koll. Tengermellék (202. l.); *Apatura Ilia* v. *dilutior* Stgr. Eperjes (97. l.); *Syrichthus malvae* ab. *taras* Meig. Pécs (174. l.); *Deilephila vespertilio* Esp. Tengermellék (215. l.); *Sesia aerifrons* Z. Szegszárd (157. l.); *Bombyx quercus* ab. *callunae* Palm. Budapest (133. l.); *Agrotis Molothina* Esp. Budapest (157. l.); és *Eupithecia togata* Hb. Szt Gothárd. (107. l.)

Ezekhez járul az a 3 faj és 2 fajváltozat, melyeket a „Természetráji Füzetek“ XX. kötetében Pável János felemlített, úgymint: *Agrotis hyperborea* v. *carnica* Her. Deményfalva, Zólyom-megyében (72. l.) *Thalpocharis candidana* F. St. Giorgio (74. l.); *Erastria venustula* Hb. Kalocsa (74. l.); *Sterrhia anthophilaria* Hb. Velebit (75. l.) és *Cidaria frustata* v. *fulvocinctata* Rbr. Budapest (75. l.)

Ezt a sorozatot kiegészíti az a néhány adat, melyet külföldi íróknak köszönhetünk. Ezek a következők: *Colias hyale* v. *sareptensis* Stgr. Magyarországon előfordulását említi Rühl, Grossschmett. 726. l.; *C. Erate* ab. *pallida* Stgr. (= ab. *flavescens* Garb.) *Caradja* szerint a Bánságban is található. (Deutsche Ent. Zeit. Iris VIII. 32. l.) és *Nemeophila plantaginis* v. *floccosa* Graes. *Caradja* a csikmegyei Nagy-Sándor havasról kapott hernyókból tenyésztette (Ú. o. VIII. 79. l.)

*) Felolvasta a szerző a kir. m. Természettudományi Társulat állattani szakosztályának 1898. febr. 5-én tartott ülésében.

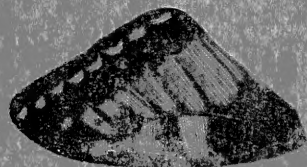
Eszerint egy évnek lefolyása alatt Macrolepidopteraink száma 7 fajjal és 13 fajváltozattal gyarapodott, úgy, hogy azok összes száma — a fauna-katalogusbeliakkal együtt — immár 1389 fajt és 334 fajváltozatot tesz ki, vagyis a palaeartikus faunának csaknem fele képviselve van hazánkban, a minő gazdag faunával egyetlenegy európai ország sem dicsekedhetik. Hatha még Dalmatország faunáját is ideszámítanók, amint azt voltaképp jogszerint tehetnök!

Ezt a számot öreghíti az a két fajváltozat, melyet újabban Dr. Uhryk Nándor (R. L. V. 7. l.) leírt; t. i. *Epichnopteryx undulella* ab. *Páveli* és *Lithostegia griseata* ab. *Abafii*; továbbá az a néhány fajváltozat, melyekről — legújabbán leiratván — kiderült, hogy hazánkban is előfordulnak, végül azok, melyeket úgy saját, mint barátaim gyűjteményeinek átvizsgálása alkalmával már leírt fajváltozatoknak felismertem. Ezek a következők:

Papilio Podalirius v. *undecimlineatus* Eim. A törzsfajnak felső szárnyán 8 fekete sávja van, a többeli igen keskenyt is számítva; ezek közül hazai példányoknál a tőtől 5. és 7. helyen levők gyakran ketté válnak. Ebből az — *Eimer* szerint visszaeső — alakból válik az új fajváltozat az által, hogy a 4. és 5. sáv között még egy sáv kezdete mutatkozik, mely Eperjesről D a h l s t r ö m Gyula úrtól kapott példányokon igen szépen látszik, holott budapestieken csak pont alakjában jelentkezik.

Papilio Machaon ab. *bimaculata* Eim.

A törzsfajtól csak abban tér el, hogy a felsőszárny 7. mezéjében levő rendes fekete pont alatt, a 6. mezőben is, annál jóval kisebb fekete pontot mutat. Mintegy 30 budapesti példányom közt akadt egy ilyen. Úgy mint az előbbit, eddig csak

Machaon v. *bimaculata*. igen kevés helyen, leginkább Németországon, figyelték meg.

Pieris rapae L. Ezen igen változó fajnak több oly eltéréssel bírunk, mely a leírásokkal többé-kevésbé összevág. Ilyenek: v. *similis* Kroul. I. iv., melynek felső szárnya hegyén a fekete folt szürkés, a discusbeli pettyek kicsinyek, szürkés s a hímnél gyakran hiányoznak; a ♀ olykor halványsárgás. Röpül Kazanban (déli Oroszország) és Bukovinában. Budapesti ♂ példányaim ezzel teljesen összevágának. — *Var. minor* Costa, kisebb alak, mely csak 37—39 mm. szélességet ér el. Toscanában röpül. Budapesten 1897. szeptember hóban fogtam három példányt, melyek 33, 36 és 37 mm. szélességűek, sőt egy tenyésztett példány csak 30 mm. szélességű. — *Var. leucotera* Stef., melynél a felső szárny hegyén levő fekete-

folt vagy egészen hiányzik, vagy igen kicsiny és csak szürke Röpül Tuniszban és Oláhországban. Budapesti példányaim közt, néhány egészen megfelelőt találtam. Átmeneti alak is akadt a *var. orientalis* Obth.-hoz, melynek felső szárnya, kivált a nősténynél, egészen feketesen be van hintve, s a mely Mongolországban és Japánban fordul elő. Csak egy ♀ példányom van, melynél a fekete behintés igen erős, de az egész szárnyra ki nem terjed.

Cholias Chrysothème Esp. Több budapesti, de kivált peszéri 1897-ki példányom igen élénk ibolyásszinű irizálást mutat; úgyszintén a *C. Myrmidone* Esp. néhány peszéri példánya is, valamint — de sokkal csekélyebb mértékben — a *C. Edusa* F. sztrigymelléki példányok némelyike is. Az utóbbi fajnak egyik budapesti nőstényenél az összes szárnyakon a széles fekete oldalsávbán különben látható sárga pettyek teljesen elenyésztek. Ezt a rendkívül érdekes eltérést, melyet Uhl Károly barátomnak köszönhetek, valamint az előbbieket, nem kivanom külön névvel jelölni. Ugyanezen fajnak eltérése, az *ab. Auluissoni* Car., mely az *ab. Helice*-hez átmenetet képez, Hunyadmegyében, hol B o r d a n I s t v a n barátom fogta, különféle színárnyalatban röpül. Eddig csak déli Franciaországban, a Rivierában Malagán, Algirban, Kis-Ázsiában, déli Oroszországban, és Macedoniában figyeltek meg.

Thecla rubi ab. immaculata Fuchs, mely azt a fehér pontsort, mely a törzsfaj alsó szárnyának allapján (gyakran igen homályosan) mutatkozik, teljesen nélkülözi. Eddig csak a Rajna mentén észleltek. Van egy-egy budapesti és ungvári példányom, melynél ama pontsornak csak egyetlenegy pontja látható (a 7. mezőben), s a melyek ennél fogva legalább is átmeneti alakoknak tekintendők.

Polyommatus Thersamon v. Omphale Klg. II. ivadék, melynél az alsó szárny 2. ere fehérhegyű, finom fekete farkiczában végződik. Röpül: Perzsiában, Turkesztánban, Szíriában, Anatóliában és Bolgárországban. Budapesti átmeneti példányaim közt van 3 nőstény, melyeknél ama nyúlvány némileg mutatkozik; az egyiknél, mely sárgásabb színű, a felső szárnynak tő felé eső fekete pontsora csak egészen apró pontokból áll, sőt az első mezőbeli kettős pont egészen hiányzik; egy másik pedig aranyszínű.

Polyommatus Dorilis v. orientalis Stgr. A ♀ egészen sötét, a fekete pontsorok azonban tisztán láthatók s a szegélybeli fekete pontok csaknem teljes barnás vörös körrel vannak körülvéve, allapja a rendesnél sokkal sárgább; a him azonban alig különbözik a törzsfajtól. Egyik budapesti ♀ példányom tökéletesen ide vág. Elterjedési köre: Közép-Ázsia, Kaukasz, Bukovina és Oláhország.

Polyommatus phlaeas v. caeruleopunctata Stgr., melynek alsó szárnyán számosabb s élénkebb kék pettyek mutatkoznak. Né c s e y I s t v á n barátom barsmegyei II. ivadékú példányai teljesen egyeznek. Egyébként csak Közép-Ázsiában röpül.

Lycaena Orion v. ornata Stgr. I. ivadék, a rendesnél többnyire kisebb, mind a két nemben a kék szín az uralkodó, a szegélybeli fekete pontok fehéres kék keretben állnak; felső szárnyán a fekete középhold mögött gyakran többé-kevésbé teljesen fekete pontok sora látható, a mely olykor az alsó szárnyon is igen elmosódva mutatkozik. Röpül az Amur vidékén; csaknem teljesen egybevágó példányok előfordulnak Közép-Ázsiában, Dalmátországban és R ü h l szerint (755. l.) Magyarországon is. Budapesti példányaim azonosak, csakhogy az említett pontsor a felső szárnyon vagy épen nem, vagy homályosabban, az alsó szárnyon pedig tisztábban tűnik fel.

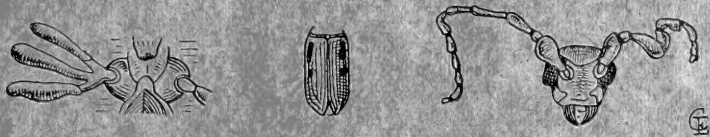
Lycaena Icarus v. Iphis Meig. Felső szárnyának allapja csak egy töbeli fekete pettyet mutat: a törzsfaj közt gyakori, pl. Elberfeldnél. Mintegy 100 példányom közt akadt 5 budapesti és 1 ungvári ♂ példány. De találkozott két ♂, mely a rendes töbeli két petty helyett h á r m a t láttat, sőt az egyik példánynál az egyik oldalon a mellső petty fölött még egy, szintén fehér keretű fekete pont áll. Ezt az elterést *v. tripunctata*-nak neveztem el. — *Var. arcuata* Weym., melynek felső szárnya allapján az 1b mezőben (ritkán az alsó szárny 1c mezejében is) a töbeli petty a középsor pettyével fekete ív által össze van kötve. A törzsfaj közt Elberfelden észlelték. Gyűjteményemben két példány (♂ ♀) foglaltatik. — Továbbá van átmeneti alak a *v. persica* Bien.-hez is, a melynek allapja csaknem fehér, középső pontsora homályos, a szegélybeli fekete pontok alig, a szegélybeli vörös holdacska pedig csak igen elmosódva mutatkoznak, s az alsó szárny 3. és 4. mezejében levő fehér folt alig vehető észre. Röpül Perzsiában, átmeneti alakot azonban találtak a Rajna vidékén is, és ilyen van gyűjteményemben is.

Abafi A. Lajos.

Törzképződmények Coleopteráknál.

Irodalmunkban már több szerzőtől találunk leírásokat bogártörzképződményekről. Különösen F r i v a l d s z k y J á n o s írt két nagyobb dolgozatot ezekről (Természetrajzi Füzetek X. és XII. kötet). Alábbiakban én is akarok egynehány érdekesebb alakot ismertetni, melyek részben a M. Nemzeti Múzeum gyűjteményéből, részben saját gyűjtéseimből származnak.

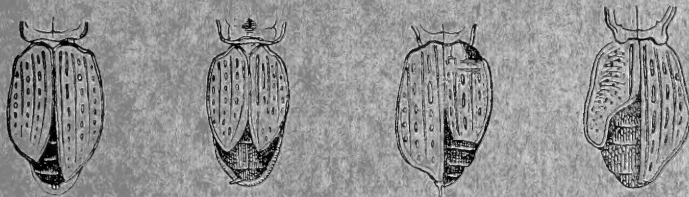
A 1. ábra egy *Hygrocarabus variolosus* Fabr. mellső bal végtagját mutatja; ennél csak a czomb látható és ez háromágú. A két oldalsó ág nem mozgatható, daczára annak izülés helye látszik. Az állatot a vöröstoronyi szorosban gyűjtöttem.

1. ábra. 2. ábra. 3. ábra.

A 2. ábra a *Pterostichus nigrifera* Fabr. egy oly példányának szárnyfedőit ábrázolja, melvél a különben sima szárnyfedők mindkét oldalán, közel a külső szélhez két-két kiemelkedés van. A példány a karánsebesi liavásokról való.

A csápok érdekes eltorzulását egy anatóliai *Purpuricenus Kochleri* L. 3. ábra mutatja. Leírást fölöslegesnek tartom, a mennyiben a rajz megadja a kellő magyarázatot.

4. ábra. 5. ábra. 6. ábra. 7. ábra.

A 4. és 5. ábra a *Carabus Ulrichi* Germ. var. *fastuosus* Pall. két példányát mutatja, melyeknél feloldali, illetve mindkét oldali szárnyfedő-rövidülés észlelhető. Herkules-fürdő környekeről valók.

A 6. ábrán szinten jobboldali szárny-rövidülés látható a *Carabus Ulrichi* Germ. var. *aragensis* Schm. egy szerbiai példányán. A szárnyfedő alapján egy hársátléc fejlődött, és a vege pedig egyenesen lemeztelt. Ugyanezen fajváltozat egy másik példány (7. ábra) szinten Szerbiából való; ennél a baloldali szárny fedőfűcsa alakján kívül még az is szembeötöl, hogy a rendes sculptura helyett csak pöntözött.

A szárnyfedők rendellenes kifejlődését az *Oryctes nasicornis* L. kepe is mutatja (8. ábra). Azt hiszem, erről sem szükséges bővebb magyarázatot adni, a jó rajz, melyet France Réz ső barátomnak köszönhetek, elege illustrálja az eltérést. Az állat különben Magyarországból származik.

8. ábra.

Pécs környékének araszló pilléi.*)

I.

Pseudoterpna pruinata Hfn. × gy. VI. 27.—VII. 29. H. V-ig Genista-fajtákon; tízed napra kel ki a petéből.

Geometra papilionaria L. × Nem észleltem. — *Vernaria* L. × n. r. VI. 21.—VII. 4. A hernyó 14 nap múlva kel ki a petéből.

Phorodesma pustulata Hfn. r. V. 30.—VI. 19. H. IV. 29.—V. 28. Qercuson, úgy tavaszkor, mint a nyári hajtásnál a levének könnyen hulló sárgás burkolatát eszi, és ha ez a burkolat lehull — aug. 6-ika körül — a hernyó téli álma is kezdetét vesz. Gyakran találtam a burkolólevélben tölgyfa végső ágaihoz hozzátartozva. — *Smaragdaria* F. n. r. V. 11.—IX. 11. H. kifejlődve IV.—IX. 11. leginkább *Artemisia camphorata*n, ritkábban *absinthium* és vulgarison vagy *Achillea millefolium*on; 8-ad napra kel ki a petéből.

Nemoria viridata L. × r. — *Formata* Z. r. V. 27.—VII. 20. — *Pulmentaria* Gn. gy. IV. 21.—VI. 23. VII. 1.—VIII. 22. H. VII. 6-ig, és IX. 2-ig; az I. ivadéku többnyire *Verbascum virágjan*, az *Eupithecia pumilata* hernyójával együtt, a II. ivadéku leggyakrabban *Umbelliferákon*, de *Euphorbiákon* és *Artemisiákon* is stb.

Thaiera fimbriatis Sc. × n. r. VI. 21.—VII. 26. Junius 6-án lerakott petékből VI. 12-én keltek ki a hernyók és IX. 7-én teljesen ki voltak fejlődve, sőt részben már el is báboztak. A lepke IX. 21.—X. 13-ig kelt ki.

Jodis putata L. n. gy. V. 20.—VII. 6. — *Lactearia* L. × Nem észleltem.

Acidalia trilineata Sc. k. VI. 1.—VII. 2. — *Qeltrata* Sc. × k. V. 20.—VII. 9. — *Rufaria* Hb. × r. — *Scriceata* Hb. × Nem észleltem. — *Montialia* F. × n. r. VII. 6.—VII. 27. már kopott. — *Dimidiata* Hfn. r. IX. A IX. 9-én lerakott petékből a hernyó nyolezad napra kelt ki. — *Vingulavaria* Hb. × r. — *Pallidata* Bkh. k. VI. 17.—VII. 13. — *Subsericeata* Hb. n. r. V. 28. VII. 23.—VII. 28. H. VI. — *Herbariata* F. n. gy. VI. 19.—VI. 28. H. VI-ig, száraz növényeken, sőt herbariumokban is. — *Trigeminata* Hw. r. V. 29.—VII. 16. — *Filicata* Hb. r. VII. 27. — *Rusticata* F. × és ab. *vulpinaria* H. S. V. 28-ig, VII. 15.—IX. 9. A IX. 8-án lerakott petékből a hernyó IX. 17-én kelt ki. — *Humiliata* Hfn. × gy. VI. 17. — VI. 28. már kopott. — *Holosericata* Dup. n. r. VI. 17.—VI. 28. — *Degeneraria* Hb. gy. V. 1.—VI. 28. VIII. 24.—IX. 6. A IX. 6-án lerakott petékből IX. 15-én kelt ki a hernyó, áttelelt és már V. 1-én kelt ki az első lepke. — *Inornata* Hw. és v. *deversaria* H. S. V. 31.—VII. 7. A VII. 13-án lerakott petékből VII. 21-én kikeltek a hernyók, IX. 7-én ki voltak fejlődve és IX. 16.—X. 14. adták a lepkét. — *Aversata* L. × és ab. *spoliata* Stgr. r. — *Immorata* Hfn. k. V. 30.—VI. 14. és IX. 16. s e napon lerakott petékből a hernyó IX. 30-án kelt ki. — *Rubiginata* Hfn. × n. gy. V. 30.—VII. 20. — *Marginepunctata* Göze × gy. V. 4.—VI. 11.

*) Fentebb idézett közleményében említi *Nendtvich*, hogy a névszerint felsorolt 476 lepkén kívül van még 153 *Geometra*, 42 *Pyralida*, 66 *Tortricida* és 58 *Tinea*, melyeket csak sommasan említ meg. Azon jegyzékben, melyely *Nendtvich* Károly 1862-ben elhunyt atyja gyűjteményét a Nemzeti Múzeumnak átadta (1863. 185. sz.) a pécsi *Geometrák* aláhúzás által vannak megjelölve. Ilyen azonban csak 139 van, s ebből is elesik 3 meg nem állapítható vagy tévesen megjelölt állat. A többi 136 állat neve a jelen jegyzékbe fel van véve, illetve a *Nendtvich* által említettéké csillaggal (×) megjelölve.

VII. 8. — IX. 5. H: VI. *Inimula* L. r. — *Immilitata* L. × Nem észleltem. — *Nemoraria* Hb. × Nem észleltem. — *Strigaria* Hb. × n. r. V. 11. — VI. 19. — *Strigilaria* Hb. × Nem észleltem. — *Emuloria* Hb. × Nem észleltem. *Oriata* Sc. × gy. V. 1. — VI. 28. és VIII. 20. — *Decorata* Bkh. × gy. VI. 28-ig. — VIII. 20.

Zonosoma annulata Schülz r. V. 12. — VI. 7. és VII. 22. — *Albiocellaria* Hb. × Nem észleltem. — *Papularia* Hb. × Nem észleltem. — *Punctaria* L. × gy. V. 2. — V. 31. — VII. 8. — VIII. 2. II. VI. 17-ig és X. Ab. *supunctaria* Z. és ab. *ruficellaria* H. S. n. r. — *Imenia* Hb. n. r. V. 4. — V. 31. — VI. 29. — VIII. 2. II. V. 16. — VI. 27 és X. 6-ig. *Var. strabonaria* L. i. r.

Tiliandria unata L. × n. gy. V. 27. és VIII. 26.

Pellonia rubicaria Cl. × k. V. 29. — VI. 19. H. V. 14-ig. a VI. 11-én lerakott petékből ötöd napra keltek ki a hernyók, VIII. 4-én már mind el volt bábozva, a lépké pedig VIII. 15. — IX. 6. kelt ki. Ab. *strigaria* Stgr. r.

Abraeus grossularia L. × gy. V. 28. — VII. 27. H. V. 5-ig. 1862-ben igen széles tékete segélyül alsoszárnyal ellátott példányt neveltem. — *Adustula* Schiff. × gy. IV. 19. — V. 10. — VI. 28. — VIII. 13. 1887. IX. 5-én még ex larva fogtam. H. IV. 26-ig. V. 2. — VI. 5. — *Marginala* L. × r. V. 8. — VI. 13. és VII. 25. Itt csak a (Szénvölgyben) lőttem.

Orthostichis cibraria Hb. × Nem észleltem.

Baptia pictaria Cf. — *Umicaria* Hb. × Nem észleltem.

Steganina dilectaria Hb. n. r. V. 31. Csak a esatornán nyáriakon.

Cubera pusaria L. × n. gy. VI. 3. — *Exanthemata* Sc.

Floppia prosapularia L. × Nem észleltem.

Metrocambis margaritaria L. n. r. V. 21. — VI. 7. és VIII. 27. × H. VII. A V. 22-én lerakott petékből a hernyó VI. 3-an kelt ki és VIII. 27-én adta a lépkét.

Eugonia quercinaria Hfn. és ab. *carpinaria* Hb. r. VII. 3. — VIII. 16. — *Erosaria* Bkh. × gy. ab. *tilaria* Hb. n. r. és ab. *unicoloraria* Esp. i. r. E fajnak kétségkívül két ivadéka van, de ezek határat alig lehet megvonni; feljegyzéseim szerint körülbelül így következének egymás után: H. VI-ig, ettől lépke VI. 9. — VII. 1. ettől H. VI. 23. — VIII. 7. ettől lépke VII. 1. — IX. 7. — *Quercaria* Hb. n. gy. VII. 23. — VIII. 4.

Selema bitumaria Esp. és ab. *fulvaria* Hw. n. gy. V. 6. és VIII. — *Lunaria* Schiff. és var. *delunaria* Hb. n. gy. VII. 28. — *Telratunaria* Hfn. × n. gy. V. 6. — V. 21. és VI. 27. H. VI. 17.

Pericallia syringaria L. × n. H. V. 11.

Therapsis evonymaria Schiff. × gy. VIII. 6. — IX. 25. H. IV. 19. — V. 23.

Himera pennaria L. × n. gy. IX. 13. — X. 17. H. V. 14. — VI. 25.

Crócalhis elinguaris L. × gy. VII. 7. — IX. E. H. IV. 25. — V. 23.

Eurymene dolabraria L. i. r. VI. 11. — VIII. 16.

Angerona prunaria L. × r. VII. 7. — VIII. 15.

Urapteryx sambucaria L. × r. VI. 19.

Rumina luteolata L. × n. gy. IV. 24. — V. 22.

Caustolomá flavicaria Hb. × r. VI. 16-ig.

Venilia macularia L. × k. IV. 5. — V. 30. és VIII. 27.

Hybernia rupicapraria Hb. × Nem észleltem. — *Bajaria* Schiff. × gy. X. 18. — XI. 28. H. VI. 1-ig. — *Leucophaearia* Schiff. × gy. II. 18. — III. 28. —

Aurantia Esp. n. gy. X. 20.—XI. 7. H. VI. ig. — *Margitaria* Bkh. n. r. III. 25. ig. — *Defoliaria* L. n. k. X. 22.—XI. 13. H. V. 26.—VI. 9. Gyakrabban neveltem igen sötét, csaknem, egy szmü eltérést.

Antiopteryx aceraria Schiff. gy. XI. 2.—II. 19. — *Aescularia* Schiff. gy. XI. 18.—III. 19.

Phigalia pedaria F. n. k. III. 6.

Biston hispidarius F. n. k. III. 26.—IV. 14. H. V. 14.—VI. 1. 1885-ben a hernyó közönséges volt. *Pommaria* Hb. alighanem kiásott bábból nálam a szobában 1883. I. 27-én kelt ki egy ♀ — *Zonarius* Schiff. n. Nem észleltem. — *Hirtarius* Cfl. n. gy. III. 6. ig. H. VI. 10. — *Stratarius* Htn. k. III. 9.—IV. 12. H. V. 19.—VI. 26.

Amphidasis betularius L. n. r. VI. 11.—VII. 3. H. X. ig.

Viertl. Adalbert.

Deilephila livornica Esp.

Ezen szép zügő pille, mely leginkább déli Európában honos, nem tartozik a közönséges állatok közé, es *Frivaldszky* is (Jell. adatok 41. és 851.) a szórványosan előforduló lepkék közé számítja. Némely évben azonban nagyobb mennyiségben található.

Első példányát 1854-ben Brűmben, azután csak 1878—1879. Karánsebes-nél 3 példányát, 1887-ben pedig a Vlaras-szorosban egy példányát fogtam. Ez utóbbin a vasút, a Vág völgyében Trenacsén-Téplánál elágazván, Nemsován és Felső-Szinyen át Brűnn felé vezet. Gyönyörű vidék, kivált rovarászra nézve. Váltakoznak itt mindennemű lomb- és fenyőerdők, bokros és kopár sziklalej ök, gyümölcskertek, legelők és buja rétek. Felső-Szinyen egy ízben a *Hybocampa Milhauseri* F. és *Harpyia bicuspis* Bkh. hernyóját is találtam. A *Zygacna Ephialtes* L. különböző eltérései gyakoriak, egy ízben az *ab. Aeacus* Esp. is előkerült; s *Livornicát* pedig délelőtt bogancson fogtam. Az utóbbira tehát 38 évi gyűjtésem alatt 3 ízben akadtam rá, még pedig nagyon távol egymástól fekvő vidékeken. Ennél fogva nem kevésbé meg voltam lepve, midőn mint vasúti mérnök 1892-ben Rahóra áthelyeztetvén, fiam itt is fogta.

Az a völgy, melyben e község a Tisza forrásától 35 kmnyi távolságban fekszik, délnek 340 m., északnak pedig 530 m. magasan terül el az Adria tenger színe fölött. A völgy igen érdekes. Valamikor az egész környék csupa őserdő volt: mintegy 150 év óta azonban a Tisza mentén minden fenyőt kivágtak és a folyón leűsztattak. Manapság már a távolabbi mellék völgyekből kell azt közni, mindazonáltal évenként vagy 20,000 szál fát szállítanak innen.

Az összes, olykor igen meredek hegyoldalon buja rétek és bokrok, öreg bükk- és gyertyánfák, némi juharfa és eperfák, nyár- és fűzfák keveréke. A tölgy és nyírfa már ritkán és csak igen

elszortan fordul elő. A gácsországi határ felé van még fenyőfa is bőven. Az itteni Kárpátok legmagasabb csúcsai a Pop Iván 1940 m., a Pietrosz 2022 m. és a Hoverla-havas 2058 m. magassággal.

A Tisza partján elterülő faluban volt a házam, s annál egy kis virágos kert. Itt fogott fiam 1892. szept. 10-én egy *Livornicát*, a mely déltájban *Impatiens balsaminae*n röpködött. Este Delphiniumon és Jalappán ismét 3 darab került hálóba, s így egy hét lefolyása alatt szept. 17-ig mintegy 40 darabot fogtunk, köztük 15 olyant, mely már nem volt használható.

Ez idő alatt a lepkétszabadsban mindenütt s a napnak minden szakában láttam mindennemű virágzó növényen. Tömerdek sok lehetett, hiszen udvaromban a csibék szemem láttára tiznél többet fogtak el olyant, mely a kerítésről lecsüngő hajnalka és tökvirág körül röpködött.

Szinte megfoghatatlan, honnan került az állat második ivadéka oly nagy számban, holott első ivadékanak egy példányát se láttuk, daczára annak, hogy kertemben akkor Verbenák, Petuniák, Hesperis matronalis stb. már teljes virágzásban álltak, és közel más virágoskert nem volt.

Mindazonáltal nem képzelhető, hogy a látott sok példány mind csupa hospes, délről ide költözött állat volt volna s ennél fogva utóbb a gyakori Galiumot szorgalmasan vizsgáltam, de soha egyetlen hernyóját nem találtam.

Érdekes, hogy — mint *Hormuzaki* (Sor. Ent. VIII. 35. l.) írja, a *Livornica* ugyan abban az időben a Kárpátokon túl, a Bukovinában is igen gyakori volt, sőt — *Caradja* szerint (Deutsche Ent. Zeitsch. 1895. 64. l.) — 1889—92-ben Romániában is. Azóta ott is, másutt is megint ritkább. De 1894—95-ben Csikmegyében Szépvizen, a hová Rahóról jöttem, fiam a nyáron ismét 7 darabot fogott. A lepke sok helyen bizonyára gyakoribb, mint azt általában hiszik. *Weiszmantel Vilmos.*

Adatok a magyarországi *Bassus*-félék ismeretéhez.

Subfam. *Bassoinae* Först.

Bassus laetatorius Fb. Bp., Pápa (Wachsmann), Bodajk, Duna-Pentele, Ujbánya, Borosznó, Szeged (Wachsmann), Siófok, Eceogh (Vellai). — *B. albosignatus* Grav. Bp. *Var. b.* Thoms. Bp. *Var. e.* Thomson. Bp., Borosznó. — *B. nemoralis* Holmgr. *var.*

c., d., e. Thoms. Bp. — *B. multicolor* Grav. Bp. — *B. varicosa* Thoms. Budapest.

Promethes areolatus Holmgr. Bp., Duna-Pentele, Pilis Maróth, Borosznó, Göd, Siófok, Pápa (Wachsmann). Bodajk D.-Pentele. — *P. pul-chellus* Holmgr. Borosznó. *Var.* d. Thoms. Bp., Pilis-Maróth. *Var.* *Scutellum rufum* Bp.

P. albipes m. ♂. Nagyon fénylő; a szájpajzs módosan kivájt; az arcz sima és fénylő, középrésze könnyedén kiemelkedő; a csáp 24 ízű, a homlok és a toroldalak simák és fénylők; az utótör érdes és tagolt; a felső-középterecske négyszögű, az alsó nagy és sima; a potroh első íze jóval hosszabb a szélességénél, közel párhuzamos oldalú; érdes, a töve vájt, a bordák hiányzanak, a szájnylások kiállók; a második íz jóval hosszabb mint széles, töve felé keskenyedő, karczott, a gastrocoelisek fejlettek; a harmadik íz négyszögletű és mint a következők, sima és fénylő. A nervellus mélyen a közepe alatt van megtörve. Fekete; az arcz egészen, a csáp első íze alól, a váll sarkai, a szárnypikkely és alatta egy vonalka, a tor oldalainak hátsó varratai, a csipők és tomporok, a mellső és középső czombok, a potroh harmadik ízének tövén egy a középén szűkülő szalag, a negyedik és ötödik íz tövén egy-egy keskeny szalag, sárgák; a csápok alsó oldala és a lábak sárgás-vörösek, Hossza 5 mm : Bp.

Liopsis festivus Grav.: Bp., P.-Maróth, D.-Pentele. Pápa (Wachsmann), Borosznó, Ujhánya.

Zootrephes lateralis Grav.: Bp. Kertész Kálmán úr, légybábból tenyésztette (1896. ápril 14.)

Z. compressus ♀ m. Sima, fénylő. Az arcz finoman pontozott és fényes, a homlok alig mélyített, a fej háta kissé öblös; a csáp 27 ízű; a középtör sima, varratai hiányzanak; az utótör alig érdes, fénylő, az area posteromedia kicsiny, az a. superomedia keskeny és csak gyenge léczecskék által van határolva. A potroh sima és fénylő, a ♂. íztől kezdve oldalt összenyomott, kesalakú; az első íz másfélszer hosszabb hátsó szélességénél s tövén csak fél oly széles, mint a végén, oldalai egy-egy tökéletlen barázdával, tarajkái gyengék és az íz középtáján elenyészők; a 2. és 3. íz egyenlő s csak kevéssé hosszabb mint szélesek; a tojócső igen rövid. A szárnyak víztiszták, areola hiányzik, a nervellus ferde és nem megtört, az erezet barna, a szárnyjegy fekete. Fekete; a szájrészek, a váll foltjai, a pikkely és előtte egy-egy pontocska, a has, a csipők vége, a mellső és középső tomporok, fehérek. A lá-

bak vörösek; a mellső és középső csipők töve, a hátsó csipők, a hegyük kivételével, a hátsó tempor felső íze, feketék; a hátsó szárak feketések, a belső oldaluk és a hegyük testszínü, a tarsusok feketék. A csápok vörösbarnák, gyűrűzöttek. Hossza 5 mm.: Bp., Svábhegy, 1897. június hó 12-én. Összenyomott potroha és síma, fénylő teste által jellemzett faj; a tökéletlenül tagolt utótóra miatt a Zoötrephes-nembe állítom.

Z. tricolor ♀ m. Fénylő, pontozott. A fej torszélességü; a szájpajzs lapos, keskeny, mellső széle a közepén kis fogaeskával bír; az arcz lapos és pontozott; a középtor barázdái elől fejlettek; az utótör megnyult és pontozottan érdes, area superom. alig fejlett, az area posteromedia kicsiny és félköralakú. Az első potrohíz hosszabb mint széles, a tövén módosan keskenyebb és 2 tarajkával van ellátva; a 2. és a 3. íz harántszéles, az 1—3. íz pontozottan érdes, s csak a hátsó szélük síma; a potroh vége nincsen összenyomva. A szárnyjegy barna, az areola hiányzik, a nervellus a közepe alatt van megtörve. A tojócső rövid. Fekete; a szájrészek, az arcz közepe, a belső szemkeret, a fejtetön 1—1 foltocska, az előtor pereme, a pikkely és alatta egy vonalka, a bütyök, a hátsó lábszár belső oldala, a has, az összes potrohízek hátsó szélei és a tomporok, fehérek; a mell, a középső és hátsó toroldalak, a középtör háta, a pajzs, a lábak és a csápok vörösek; a csápok 1—2. íze fekete, alul 1—1 vörös folttal; az előtor és a hátsó tarsusok feketék; a hátsó szár töve feketés, vége kiterjedten fekete. Hossza 5—5 mm. Színruhája a *B. pectoratorius*-ra emlékeztet, de megnyúlt utótóra, ennek jól kifejlődött felső, középterecskéje és kicsiny hátsó középterecskéje, továbbá vörös csápjai, félig fekete hátsó szárai és fekete tarsusai által különbözik.

Z. bizonarius Grav. (*cingulatus* Holmgr.): Bp., Szaár, Pápa (Wachsmann). *Var.* 1. ♂. A vállfoltok pontalakúak vagy hiányzanak, a szemkeret belső oldala csak pontalakú folttal. Bp. *Var.* 2. ♂. = 1. A potroh harmadik ízének hátsó széle és a negyedik hátsó sarkai vörösek.: Budapest.

Syrphoctonus pectoratorius Grav. *Var.* c. Thoms.: Bp. — *S. exsultans* Grav.: Bp. — *Var.* b. et c. Thoms.: Bp. — *S. bimaculatus* Holmgr.: Bp. — *S. insignis* Grav.: Bp. — *S. rufipes* Grav.: Budapest, Pápa (Wachsmann.)

Enisemum ornatum Gr.: Budapest *Var.* 1. Thoms.: Bp.

Homotropus signatus Grav.: Bp. *Var.* a Thoms.: Bp. —

H. pictus Grav.: Budapest — *H. strigator* Fb. Bp. *Var.* 1. ♂

Holmgren l. c. p. 363.: Bp. — *Var.* 2. ♂. A harmadik íz töve két oldalt foltos, a negyedik szalaggal vagy a nélkül. Ezt Gravenhorst is említi, más változással (p. 331.): Bp. A *H. dimidiatustól*, a második potrohíz alakja által különbözik (hátrántszeles). — *H. nigritarsus* Grav. *Var.* 1. ♂. A toroldal varratai sárgák, különben mint a tőalak.: Budapest.

H. affinis m. ♀. Fénylő, pontozott; a szájpajzs keskeny és lapos; az arcz és a homlok finoman és sűrűen pontozott; a csáp 21 ízű; a toroldalak pontozottak és fénytelenek; az utótör érdes és nem tagolt; a potroh hosszabb a fej és tornál, a harmadik iznél a legszélesebb, csak a vége összenyomott; az első íz a hátsó szélességénél csak kevésbé hosszabb, érdes, töve vájt, a szájnylások kiállók; a második íz harántszeles, érdes, a töve közepén karczolt. A sugárér külső ága egyenes, az areola háromszögű és ülő. A nervellus mélyen törött. Fekete; a száj, a szájpajzs, az arcz közepén egy folt, a szárnytő előtt és alatt egy-egy vonalka, a szárnypikkely, a toroldal hátsó varrata és a pajzs hegye, sárgák. A lábak vörösek; a csípők, a tomporok és a hátsó lábizek feketék; az első potrohíz vége, a második és harmadik egészen és a negyedik töve, vörösek. — Hossza 5.5 mm.: Bp. A *Homotropus elegans* (Grav.)-tól, mélyen törött nervellusa és bőrnemű toroldalai által különbözik.

H. haemorrhoidalis m. ♀. Fénylő, pontozott; a szájpajzs módosan benyomott; az arcz, a fejtető és a toroldalak pontozottak; a csáp 22 ízű; az utótör háta érdes és elenyészően tagolt, a felső-középterecske csak alig látható; a potroh egyenlő a fej és tor hosszával és a második íz végénél a legszélesebb; az első íz négyszögű és érdes; a második íz kevéssel szélesebb mint hosszú, érdes, a töve közepén karczolt, a hátsó részén elszórtan pontozott; a harmadik íz töve érdes, azontúl — mint a következők — finoman pontozott és fénylő; a sugárér külső ága a végén könnyedén hajlott, az areola szabálytalan háromszögű és nagyon rövid nyelű, a nervellus mélyen törött, a szárnyjegy világos barna. Fekete; a száj, a szájpajzs, az arcz közepén egy hosszukás és fönt elágazó folt, a váll sarkai, a szárny töve és ez alatt egy vonal, a szárnypikkely, a pajzs oldalai és vége, az utópajzs és a mellette levő varratok, a toroldal hátsó varrata, a lábszárak és a térdek, fehérek; a toroldalak, a mell, az utótör oldalai, a pajzs és a lábak, vörösek; a hátsó lábizek, a hátsó szárak hegye és az összes szárak felső éle (többé-kevésbé) feketék. Hossza 6 mm.: Bp.

Két Geometra-hernyó.

A *Boarmia Viertli*-nak, melyet 1883-ban Pécssett fedeztem fél, már néhány év óta nem találtam hernyóját, minthogy az pedig mind ez ideig leírva nincsen, a Nemzeti Múzeumnak ajándékoztam példányok után adom leírását. Kifújva 3 cm. hosszú, alakra nézve a *Consortaria*-ére, színre pedig az *Abictaria*-ére emlékeztet. Feje vöröses, finoman szőrözött, arcban két függőleges, világosabb sávval. Teste rozsdá-barna (vöröses-barna) sötétbarna hátsávval, s ugyanoly mellésávokkal, melyek azonban mind (kivált az utóbbiak) igen homályosak, és csak az első szelvényeken tisztábban láthatók. Minden szelvényen oldalt világosabb (fehéres) folt van. Az első szelvény s a torpaizs fehéres, az utolsó szelvény sötétebb-barna mint a testszín, két erősebb bütyökkel. A szemölcsök kicsinyek, világosabbak az alapszínél, mindegyiken néhány szőröske. Az 5., 6. és 7. szelvényen oldalt egy-egy nagyobb, kissé hegyes bütyökkel, melyik épen oly sötét-barnák, mint ez egész szelvények, melyek a háton 2—2 fehéres pontot láttatnak. Ezek a bütykök a szintén valamivel sötétebb s oldalt kissé kiálló 8, 9. és 10. szelvényen csak jelezve vannak. Tulajdonképeni stigmavonal hiányzik; a stigmák kerekded alakúak, fehéresek, fekete kerettel. A has s a lábak az alapszínél valamivel világosabb színűek.

Az *Eupithecia Gueneata* Mill., mely sokáig csak déli Franciaországból volt ismeretes, Magyarországon először A n k e r R u d o l f fogta, mint azt a bécsi udv. múzeumnak az a két példánya (♂ ♀) bizonyítja, mely „Buda 1874“ lelőhely-czédulával tőle származik. Hernyója azonban eddig ismeretlen volt. 1893-ban nálam, figyelembe nem vett hernyóból kikelvén a lepke, sikerült azt több ízben tenyésztenem. A *Pimpinella saxifragán* szept. 5-től okt. 6-ig előforduló hernyó eleinte piszkos, sárgás-zöld, fekete atomokkal behintve. A kifejlődött hernyó 15—17 mm. hosszú, hengeralakú és csak hátul igen kevésbé megkeskenyedett. Rajza igen jellemző, t. i. csak három első lábpárja és feje fekete, az utóbbinál kivételével a homlokon levő, többnyire háromszögű fehér foltnak, mely olykor a szem egy részére is kiterjeszkedik. Egyébként a hernyó alapszíne fehér, a szelvények bevágásában pedig piszkos sárga vagy sárgászöld. Az *Euchelia jacobaeae* hernyójánál is váltakozik a fekete és sárga szín, de a kettő élesen el van különítve egymástól, holott a *Gueneatánál* a sárga és fehér szín lassankint egymásba folyik. Azonkívül a teste számos fekete foltokkal, petyekkel és pontokkal van behintve, melyek alakja és nagysága

igen változó, melyek azonban mégis többé-kevésbé világosan következő hosszanti sorokat képeznek: középső sor a háton s a hasi részen, az előbbi erősen markirozott hosszúkas, kup-, kereszt, vagy más alakú foltok által, az utóbbi pedig egyszerű fekete vonalcskák által képezve. Továbbá van a hátán két oldalt két-két oldalbeli hosszanti sor, melyek a végtag oldalán közös fekete pontban végződnek; a fekete pettyek a test mellső részén, a fej felé belül egymást megközelíteni igyekeznek. Végül van hasán két oldalt egy-egy hosszanti sor, többnyire egyszerű apró fekete pont, és miután a stigmiák is fekete pontsort képeznek, összesen tíz hosszanti sor számlálható. Az elbábozás a föld színén történik meg, igen finom fonadékban, melybe göröngyöcskék vannak beleszőve, és mely oly gyöngye, hogy a legcsekélyebb érintés a bábót a védő burokjától megfosztja. Bábja piros-barna s a lepkét, eddigi tapasztalás szerint, jul. 17-től okt. 6-ig, olykor csak a második vagy harmadik, sőt negyedik évben adja meg: az első évben többnyire csak Ichneumonidák kerülnek ki belőle. *Viertl Adalbert.*

Különfélék.

A lépkék ízlelő szerve. Az ízlelő szerv jelenlétét kimutatni a lepkéknél s általában a rovaroknál vajmi nehéz, mert közvetlen kísérleteket nem igen tehetünk, s így egyes-egyedül az anatómiai szerkezetből kell következtetnünk az élettani functióra, pedig ez sokszor tévútra vezethet, mert pl. a szagló- és ízlelő szervek is mily nagybar hasonlítanak egymáshoz? Hogy azonban soknál ki van fejlődve, abból sejtethetjük, hogy a rovarok nagy része rendesen kiválasztott, jellemző tápanyagokkal él. A régi szerzők ennek alapján feltételezték az ízlelés szervét, de annak helyét physiologiai és anatómiai vizsgálatok alapján nem jelölték meg. Will 1885-ben a Hymenopteráknál és Dipteráknál, *Gazagnaire* 1886-ban pedig a Coleopteráknál mutatta ki az ízlelés szervét. Újabban (1894) Nagel Villibáld a rovarok főbb rendjeinek ízlelés szervét tanulmányozta s arra az eredményre jutott, hogy a szájrészek kifejlődése szoros kapcsolatban áll az ízlelés szervével; így a szívó szájrészekkel bíró rovaroknál (*Sugentia*) a szájúreg nyílása mellett lévő ízlelő végkészülékek sokkal nagyobb mennyiségben vannak kifejlődve, mint a szájúregben levők; a rágószájúaknál (*Masticautia*) pedig épen ellenkezőleg áll a dolog Nagel ezután speciálisan a lepkékre terjesztette ki vizsgálatait s ezek eredményét közölte most a *Zoologischer Anzeigerben* (1897. XX. köt., 405. l.) E szerint a lepkéknél belső (szájüregben levő) és külső (szájüreg nyílásánál elhelyezett) ízlelő szervek vannak; előbbieket kisebb, az utóbbiak pedig nagyobb mennyiségben vannak jelen. A belsők — a többi rovaroktól eltérőleg — nem a szájúreg háti,

hanem hasi részén foglalnak helyet. Egyszerű kiemelkedő izelő kúpot képeznek, melyet 12 ta *Macroglossa stellatarum*-nál 24 kúpoeska alkot egymás mellé tömörülve. A kúpoeskák bőven finom idegrostokkal vannak ellátva s ugyan olyan szerkezetet mutatnak, mint a többi rovaroknál levők. Külső izelési szervül — valószínűleg a a szípóka végén levő csapoeskák szolgálnak. *Gorka Sandor.*

Hangyakedvelte *Lycaena*-hernyó. A hangyakedvelő állatokról írt kitünő művében *Wasmann* (*Kritischs Verzeichniss der Myrmekophilen und termitophilen Arthropoden.* Berlin 1894.) jegyzékét adja azon lepkéknek, melyek hernyói teljes átalakulásukat hangyabolyban végzik, vagy a hangyák által felkerestetnek (melyek édes váladékukat nyalogatják) és gyakran hangyabolyban bábozódnak. Az előbbieket közül csak egy amerikai és két európai mikrolepidoptera (*Myrmecocela ochraceella* *Tystr.* és *daniella* *Z.* valamint az *Orrhodia rubiginea* *F.* nevű macrolepidoptera ismeretes, mely utóbbinak hernyója és bábja a *Lasius fuliginosus* *Lutr.* nevű hangya bolyában pitvarában oly gyakran találtott, hogy ez a jelenség alighanem törvényszerűnek tekintendő. Sokkalta nagyobb a hangyák által látogatott hernyók száma, kivált Európán kívül, a hol 20 fajt ismernek, holott Európában csak kettőről bizonyos, ugyanis két *Lycaena*-éről, melyek a hangyalátogatáshoz alkalmazott szervvel bírnak, t. i. a 11. szelvény háti részén kis nyílás, melyen mézféle váladékot bocsátannak ki. Ily szerve van a *Lycaena baetica* *L.*, *Icarus* *L.*, *argiolus* *Pall.*, *aegon* *L.* és *Astrarche* *Bqstr.* hernyóinak is, de ezeket még hangyák társaságában nem figyelték meg. Ilyent csak kettőt ismertek eddig t. i. *Lycaena argus* *L.*, melyet hangyák társaságában, bábját pedig a *Lasius niger* *L.* bolyában találták; és *Lycaena hylus* *Esp.*, melyet *Anthyllis vulneraria*-án csaknem mindig hangyák társaságában észleltek. — Ezekhez csatlakozik immár *Lycaena orion* *Pall.*, mely egész hazánkban el van terjedve, és többnyire két ivadékból fordul elő; Budapesten, ápril hó közepétől június hó közepéig, és július hó közepétől augusztus hó közepéig. Határozottan késő volt tehát, midőn 1896. jun. 28-án és jul. 5-én hernyóját kerestem. Találtam ugyan még, de már csak szórványosan. A keresés kissé fáradsztó is, a mélynyiben a hernyó a *Sedum telephinum*-nak s állítólag a *Sedum album*-nak is csupán csak a vastag levél alsó felén található, a hol a levél húsos részeivel táplálkozik, anélkül, hogy az a levél felső részén észrevehető volna; olykor a növény szárába is bele ragódik. A félig hervadt leveleket meg kell tehát forgatni, hogy a hernyót megtalálhassuk. E közben azt tapasztaltam, hogy a mely növényen hernyó volt, ott bizonyosan néhány hangya is lézengett; a melyek a hernyót nem bántván, csupán annak váladékát gyűjtögettek. Ezt a jelenséget annyira jellemzőnek találtam, hogy a végül oly növényt, melynek szárán hangya nem futkosott, meg se néztem; mert ott biztosan nem volt hernyó. Az őt kedvelő hangya nevét fel nem jegyeztem; ezt az idén reménylem pótolhatni. *Abafi A. Lajos.*

A coleopterologus teendői május hóban. Május hóban megindul az igazi élet; gyűjthetünk mindenütt, csak győzzük. Gyűjtésre

leginkább figyelemre méltó: *Cicindela campestris*, *Cychrus semi-granosus*, *balcanicus*, *attenuatus*, *Calosoma inquisitor*, *Procerus gigas*, *Procrustes coriceus*, *Carabus Linnei*, *violaceus* v. *Méhelyi*, *glabratus*, *variolosus*, *granulatus*, *cancellatus*, *Rothi*, *Leistus piceus*, *rufomarginatus*, *Omophron limbata*, *Tachypus flavipes*, *Bembidion littorale*, *Molops picea*, *Agabus bipustulatus*, *Hydrous aterrumus*, *piceus*, *Sphaeridium scarabaeoides*, *chrythropteris*, *Hydrous*, *Nyldrepa 4-punctata*, *Necrophorus germanicus*, *Triplax aenea*, *Endomychus coccineus*, *thoracicus*, *Nitidula bipustulata*, *Ipidia 4-notata*, *Montandonia latissima*, *Cistela sericea*, *Platysoma compressum*, *Saprinus nitidulus*, *Systemocerus caraboides*, *Copris lunaris*, *Onthophagus coenobita*, *ovatus*, *Aphodius inquinatus*, *Geotrupes vernalis*, *mutator*, *Trox sabulosus*, *Melolontha vulgaris*, *hipocastani*, *Pentodon idiota*, *Potosia marmorata*, *Lethrus cephalotes*, *Capnodis tenebrionis*, *Anthaxia nitidula*, *Archontas murinus*, *Ludius signatus*, *purpureus*, *Opilo mollis*, *Otiorrhynchus bisulcatus*, *irritans*, *Jussi*, *orbicularis*, *Phyllobius urticae*, *Liophloeus Herbsti*, *Alophus triguttatus*, *Hipera oxalidis*, *Cleonus sulcirostris*, *4-guttatus*, *Lixus iridis*, *Balanobius erux*, *Cionus serophulariae*, *Orchestes populi*, *Rhinoncus pericarpus*, *Ceutorrhynchus erysimi*, *chrysanthemi*, *Baris carbonaria*, *Attelabus nitens*, *Milabris pisorum*, *Stenocorus sycophanta*, *mordax*, *Brachyta clathrata*, *Gaurotes nigricollis*, *Callidium violaceum*, *Clythantus varius*, *Cerambyx Scopli*, *Neodorcadion bilineatum*, *Morimus funereus*, *Lamia textor*, *Saperda populnea*, *Crioceris 12-punctata*, *Cryptocephalus biguttatus*, *Pachybrachis haliciensis*, *Adoxus obscurus*, *Phytodecta rufipes*.

Ehmann Ferencz.

Ragadozó hernyók. A hernyók általában megrögzött vegetariánusok; mindazáltal akad köztük elég olyan, a mely, ha szeret teheti, előnyben részesíti a hústáplálékot, másokat meg csak a szükség teszi húsevővé, s e tekintetben követik a magasabb rendű állatok példáját. A keleti tenger partvidékein száraz években nemcsak a disznót, hanem a marhát is halakkal táplálják és tudjuk, hogy ezt némely partvidéki népek már az ókorban is gyakorolták. Ennélfogva a *Diomedes* lovairól szóló mythos, mely szerint azokat emberhússal kellett táplálni, physiologiai szempontból nem lehetetlen. Némely száraz év az őrlöket és madarakat is a hús táplálékra szorítja. Így állítják, hogy az Ausztráliában nagyon elszaporodó tengeri nyúl aszály idején egymást pusztítja. Újzeelandi papagájról mondják, hogy rászokott arra, hogy a juhnyájakat megtámadja s a védtelenek testéből húsdarabokat tép ki; rigónkat pedig azzal gyanúsítják, hogy apróbb madarak fiókáit felemészti. S állítják, hogy oly állat, mely egyszer húsételre rászokott, ritkán tér vissza a növény táplálékhoz. Ily átpártolást a hús eledelhez a rovaroknál is számos esetben figyelték meg, még méheknél is, melyek húsevő növények által szipókáikon megfogott élő *Plusia*-fajta éjjeli pillék testét marcangolták. Különösen az éjjeli pillék hernyói tanúsítanak nagy hajlandóságot arra, hogy kellő táplálék hiányában más fajta hernyót, sőt szükség esetén egymást is felfalják. Egy patagoniai utazó írja, hogy az odaváló hernyók nagy barátai a húsnek, még pedig nem-

csak az éjjeli pilléké. Fogságban egymást falják s ritkán fogadják el a tápnövényt. Szövik heryói, mi hihetetlennek látszik, szőröstől-bőröstől felemészti egymást, sőt az elbábozottak gubói felszakítva, azokat is megeszik. Az éjjeli pillék heryói közül a *Heliothis armigera* rendkívül falánk: 24 óra alatt 6—7 társának vetelt véget. Egyik pillangó (*Pyrameis Cardy*) heryója is követte e példát, de jobban szerette a friss növénytoplálékot. A patagoniai heryók e tulajdonsága egyébiránt könnyen magyarázható. Nyáron ott nagy hőség és aszály van es száraz szelek járnak, úgy hogy az amúgy is szegényes növényzet teljesen elpörszölödik. Minthogy a heryók ilyenkor nem találnak táplálékot, a létért való küzdelemben más életmet keresnek: egymásnak támadnak. E tulajdonságuk atöröklődik s utódaik később gyakran akkor is követik, a midőn tápnövényből, niúcsen hiány.

A *Lasiocampa pruni*-ből Fiumében egyik évben három ivadékot tenyésztettem, melyek úgy színben és rajzban, mint nagyságban lényegesen különböztek. Úgyszintén volt a *Lasiocampa quercinobambae* is három ivadékot. Gyanítom, hogy Fiume gazdag faunájában a *Chorax Jaisus* is előfordul, még pedig Buccariban, a hol júliusho végén kellene utána kutatni. *Meisner Károly*.

A hazai Hemiptera-fa nájáról értekezett Dr. Horváth Géza, a m. t. akadémia f. e febr. 14-iki ülésében. Előadta, hogy Magyarországon összesen 1540 Hemiptera-fajt sikerült biztosan megállapítania. Ezek jegyzéke meg fog jelenni a „Magyar birodalom állatvilága” című nagy munkában, melyet a kir. m. Természettudományi Társulat kiad, s a melynek eddig körülbelül fele jelent meg, 10.000-nel több állatfajt sorolva fel. Ebből következettve, a hazánk területén elő állatok száma mintegy 20.000-re tehető. A Természettudományi Társulat állattani szakosztályának márcz. 5-ki ülésén pedig „A Hemipterák szerepéről a népiyelvben és szépirodalomban” értekezett, igen érdekesen és szellemesen fejtegetven azokat a nézeteket, melyeket a magyar nép a poloskáról, tetüről s a rokon „kedves” állatkákról táplál; végül pedig felolvasta Arany Jánosnak a poloskáról írt remek makaméját. *A. L.*

Csikó Ernő a kir. m. Természettudományi Társulat állattani szakosztályának márcz. 5-ki ülésén „új coleopterákat a magyar faunából” mutatott be. Az ülés után társas vacsora volt, melynél Szalay Imre, a nemzeti muzeum igazgatója és mások poharat emeltek a fiatal tudósra, aki gróf Zichyt fogja ázsiai utazásában kísérni. Miután 11-én az entomológusok körében is felköszöntötték volna, másnap ebéd után a gróffal útra kelt. Kettejük tiszteletére több mágnás es képviselő, valamint a Nemzeti Muzeumnak csaknem teljes tisztikara, köztük Szalay Imre igazgató és dr. Horváth Géza, dr. Fejérpataky László, dr. Hampel József és dr. Krenner József igazgató örök, végül Csikóknak néhány barátja, kik mindnyájan tőle ép oly érzékenyen, mint a nemes gróftól szívélyesen búcsúztak, a magyarok istenének áldását kérve ezen, eredményeiben remélhetőleg sikerdús expedítorára. *A. L.*

Biró Lajos újabb küldeményei. Biró Lajos, Uj Guineában tartózkodó hazánkhatól az 1897. év folyamán a Nemzeti Múzeumhoz összesen 13.599 állatpéldány érkezett. Ezek közt van 11.726 példány a következő rovarokból: Hymenoptera 730 példány és 14 fészek, Coleoptera 6006 példány, Lepidoptera 900, Diptera 440,, Neuroptera 165, Orthoptera 963, Hemiptera 2522, Myriopoda 171, Arachnoidea 1122, Crustacea 71, Mollusca 500, Vermes 8 e^s Echinodermata 1 példány. Állatokon kívül érkezett számos ethnographiai tárgy is, így legújabbban (február havában) is nagyobb küldemény: de minden értesítés nélkül. Legújabbban azonban érkezett tőle level, melyet január 30-án írt Kuala Lumpurból, Singapore közelében, a hol egészségének helyreállítása végett tartózkodott és barlang kuttatásokat végzett. Erről Abafi A. Lajos a k. m. Természettudományi Társulat állattani szakosztályának utóbbi ülésében jelentést tett, mely a lapokba is kiszivárgott. Ennek folytán Dr. Fanzler Lajos hajósorvos közölte, hogy 1897. okt. havában Birót Singaporeban betegnek találta. Járólól visszautaztában, decz. havában már egészséges volt, és tömredek jegyzetének feldolgozásával foglalkozott, égvé a vágytól, hogy megkedvelt Tamoljai közé visszamehessen. A. L.

Az *Aporia crataegi* hernyója a 80-as evék végén Zilahon és környékén oly óriási mértékben lépett fel, hogy lekopasztotta a környék összes kökény-, vadalma és körte bokrait. Ezek eltartottak az utolsó vedlésig, akkor az éhségtől űzve, a fiatal fölgly bokroknak esett neki s azok levelét is lepusztította. Azon évben, mint valóságos hóesés tünt fel a rettentő sok lepke. A következő évben alig volt egy is. Tudtommal ez az első eset, hogy az *Aporia crataegi* fölglya levelre fanyaródott. Z. Kiss Endre.

***Brotolomia meticulosa* L.** 1896-ban Verbenán találtam *Noctua* hernyót, melyet fel is neveitem: bábájából nagy esodálkozásomra *B. meticulosa* kell ki. Ezen a növényen tudtommal még nem találtak a hernyót. Dr. Baudisz Antal.

Saturnia spini hernyóját 1895-ben a Római fürdőnél *Agrimonia pratensis*en találtam, miután a közelben levő *Salix caprea* bokrot alaposan lekopasztotta volna. Egyébiránt találtam már *Populus nigra*n, *Prunus mähalepon*, *Rhamnus catartica*n és *Ulmus campestris*en is. Együttal megemlítem, hogy néhány évvel ezelőtt az *Oenone dispersa* polýhag hernyóját a Dreher-palota udvarán Thuján is láttam. Dr. Uhrig Nándor.

Éjjeli fogásbéli fürzsvendégek. Midőn 1897. aug. 10-én háromheti gyűjtőutamról Boszniaiból visszatértem, igyekeznem kellett, hogy a távollétem alatt elmulasztottakat pótoljam. Nappal gyűjtésem eredményének feldolgozásával s egyéb ügyekkel elfoglalva levén, újabb gyűjtésre főleg az éjre voltam szorítkozva. Így tehát hazatértem napjától, szeptember hó végéig csaknem minden nap rendeztem éjjeli fogást, még pedig a házamnál levő kertben. Ennek disze, különféle viragon és bokron kívül, egy öreg körtefa. Ezt azonban a csaláteknek rakenesére keveseltem, s ennél fogva e célra a kertés egyik czövekét is használtam. Alig, hogy

e két tárgyat csalétekkel bekentem, s a sötétség beállt, már is két csinos leveli béka (*Rana arborea*) helyet foglalt, az egyik a körtefán, a másik a czöveken, meg pedig zsakmányt varo helyzetben. Mindig pontosan megjelentek, s emel fogva bizvást nevezhetem őket törzsvendégeknak. Éjjeli fogásaim eredménye, ha nem is valami fenyos, de kielegítő volt, annál inkább, mivel lakásom mellett nem járt semmi fáradtsággal. A csalétekre nem csak lepkék, hanem egyéb rendbeli rovarok is jöttek. A lepkék közül a főszerep a *Catocala*-nak jutott, u. m. előcata és puérpera nagyszámban, *fraxini*, *sponsa* és *electa* ritkábban jöttek; azonkívül *B. recepticula*, *Agr. janthina*, *pronuba*, *ab. innuba*, *v. cohaesa*, *putris*, *exclamationis*, *segetum*, *depuncta*, *vestigialis*, *Man. trifolii*, *Had. strigilis*, *Leuc. pallens*, *l-album*, *Car. quadripunctata* (kétszer), *Th. batis*, *Cym. octogesima*, *Simpl. rectalis*, *Acid. flaccidaria*, *ornata*, *Boar. gemmaria*, különböző *microlepidoptera*, és szöcske, *forcicula*, szünycor, hangya, stb. Törzsvendégeimre visszaterve, be kell vallanom, hogy soha sem vettem észre, hogy lepkét, vagy másféle rovarot, akár az odarepülésnél, akár ilye elesentek volna. Sőt meg a *Catocala*k felriadásánál, — a melyek közül egy ízben az egy körtefán 48-at számláltam, s a melyek a lampás fénytől felriadván, valóságos rajt képeztek, — meg akkor is mozdulatlanul maradtak vendégeim, de a mellett elfoglalt helyükön mindvégig kitartottak. Vegre meggyőződést szerzendő a felől, vajon csakugyan nem fognak-e el lepkéket, s esupa kedvtelésből és tisztán mint jámbor nézők jelennek meg minden este az előadásra, egyik este a bekak egyikének odaanyújtottam egy *Segetumot*, mely szárnyal meg mozgatta: a béka felelem nélkül kivette a kezemből s einvette. Megpróbáltam ezt a másik békánál is, s ugyanazzal az eredménnyel. S minthogy nekem a dolog tetszett, közönséges *noctua* pedig nagy számmal volt, többször ismételtam a megvendégetést. Más alkalommal nagyobb állatokkal tettem kísérletet, s e czélra kopott *Catocala*t tartottam élve az egyik béka elé; nagy esodalkozásomra ez után is kapott; minthogy azonban hozzá kepest a zsakmány nagyonak bizonyult, ez a kísérlete nem sikerült, s azóta meg sem próbálta azt, hogy ily terjedelmes esemege után kapjon. Vajon két bekám azalatt, míg en a fogott állatokat lakásomban feltűzdeltem, nem tartottak-e a csalétekre jövő rovarokra kis orvadászatot, azt meg nem állapíthattam. De ha az úgy van, a mint fel is tehető, akkor nem lehetetlen, hogy sok ritka lepke, a helyett, hogy *Cyan-üvegembe* potyogott volna, törzsvendégeim tag gyomrába került.

Cerra. Ernyes.

Új hazai állatok. A „Természetráji Füzetek“ újabb 3 füzetében (XX. 4. és XXI. 1., 2.) Dr. Horváth Géza 35 új magyarországi *Homoptera*t ír le u. m.: *Cixius granulatus*, *C. pallipes* v. *fumipennis*, *Kelisia Henschii*, *Eurya clypeata*, *Delphax minuscula*, *D. palliceps*, *D. Mocsáryi*, *Stiroma montana*, *Idiocerus humilis*, *Macropsis scutellaris* v. *purpurata*, *Pediopsis vicina*, *Accephalus fuscofasciatus* v. *vicarius*, *Parabolocratus arenarius*, *Paramesus reticulatus*, *Cicadula tetrasticta*, *Doratura impudica*

Aconura pallifrons, *A. marginaticea*, *Thamnotetha Lauri*, *Th. placidus*, *Deltocephalus Phragmitis v. lugens*, *D. formosus v. gutticollis*, *D. lugax*, *D. pygmaeus*, *D. ornaticeps*, *D. Chyzri*, *Typhlocyba ficaria*, *Zyginella albifrons*, *Z. ochroleuca*, *Z. dorsalis*, *Z. discolor*, *Aphalara Kochiar*, *Psylla suturalis*, *Trioxa fraudatrix* és *T. Graesigeri*. — **Mocsáry Sándor** 5 új Hymenopterát ír le: *Schizocera Syrmensis*, *Ephialtes longicauda*, *Chrysis millennaris*, *Ch. Riveli*, és *Nomada elegans*: — Thalhammer János *Ela-chiptera pubescens* új légyfajt ír le; — Dr. Kertész Kálmán *Asphondylia Rübsaameni* névvel új Cecidomyiát; — Szépligeti Győző pedig 7 új *Chelonus*-fajt u. m. *Ch. pulchricornis*, a *Sesia* stehdifórmis hábjából, *Ch. sculpturatus*, *Ch. suturatus*, *Ch. elongatus*, *Ch. Schmiedeknechti*, *Ch. minutus* és *Ch. compressiscipus*, továbbá *Cephaloptiles Mocsáryi* nev alatt új genust állít fel és új speciést ír le. — Ugyanott ismerteti Friesé H. a *Megachile* genus s az *Eulema* méh-genus új fajait; Van der Wulp az *Asilis Herculest*; Kertész K. a *Diplocentra Anust* s a *Loxoneura facialis* új fajt, a *Psilocephala laticornis* leírását pedig helyesbíti; Schulze A. két új *Ceutorrhynchust*; Gestro R. pedig három új *Hispidát* ír le; Konow F. W. az *Oryssini* tribus kritikai fel-
dolgozását adja; Schmiedeknecht O. pedig a Hemiteles nem ismertetését fejezi be.

Levélszekrény.

Kelecsényi Károly úrnak. Bunyitav Vinceze, kanonok Nagyváradon lakik. A biológiai csoportokra alkalmas növényeket *Cera Frigyes* gyönyörűen praeparálja, nemrég a Termt. Társ. állatani szakosztályon be lőnek mutatva s általános tetszésben részesültek. — **Dr. Czekelius Dániel úrnak.** A *Nonagrion nemura* Hb. mélyet Ón Nagyszében környékén talált, *Anker Lajos* jegyzetei szerint Budapest környékén is előfordul. Szerinte a hernyót június hó elején kell oly nádszálakban keresni, a melyek hegye elszáradt; az ilyent mélyen atul kell levágni; tenyésztése nagyon fáradságos. Levél közelebb megy. — **Bordan István úrnak.** Újabb hírt vára várok. A „Lepkészet története Magyarországon” sajtó alatt van és legnagyobb része már ki is van szedve; remélhetőleg pár hét múlva meg fog jelenni. — **Haberhauer József úrnak.** A szilvnoi lepke fajna folytatását kérjük; előbb a közlést meg nem kezdhetjük.

„ROVARTANI LAPOK“

Auszug der Aufsätze dieser in ungarischer Sprache erscheinenden entomologischen Monatsschrift

unter Mitwirkung von
Dr. A. Bedő, Dr. C. Chyzer, Dr. G. Entz und Dr. G. Horváth
redigirt von

L. Abafi-Aigner, J. Jablonowski und E. Csiki
Budapest, VIII., Rökk-Gasse 32.

1898. April

VII. Band

Heft 4.

S. 63—66. **Kleinere Mittheilungen** (aus Heft 3.) *A. Gorka*: *Die Kälte und das Leben*. Besprechung der Experimente Pictet's über das Maximum von Kälte, welches die Thiere auszuhalten vermögen. — *St. Muhos*: *Forficula als Honigdieb*. Verf. bemerkte in den Bienenkörben *Forficula* und tödtete aus jedem Korb im Verlauf von 200 Tagen täglich 10 Stück derselben, und berechnet den Schaden, welchen ein Exemplar verursacht, auf 20 kr., also pro Korb bei 10 Exemplaren auf jährlich 2 fl. — *E. Csiki*: „*Die Käfer Europas*“ von Küster und Kratz. Empfehlende Besprechung dieses trefflichen Werkes. — *B. Péter*: *Eutomoscoelis adonitis* und seine Schädlichkeit. — Von „*Araneae Hungariae*“ von K. Chyzer und L. Kulezynski ist soeben Band II. Heft 2. (Schluss) erschienen. — *L. Kosztka*: *Brephos puella* bereits 12. Febr. l. J. beobachtet. — *E. Csiki*: Neue Futterpflanze von *Saturnia pyri*, *Gingko biloba*, aus Japan stammende *Taxinea*. — *K. Meiszner*: Versuch, die Raupe von *Hypopta caestrum* in Sägemehl verschiedener Bäume zu züchten, was jedoch misslang; dagegen gediehen dieselben in Weinreben ganz gut. — *E. Csiki*: Agenden des Coleopterologen im April.

Heft 4. S. 67. **L. Abafi-Aigner**: **Die ungarische Lepidopteren-Fauna I.** Aufzählung der aus Ungarn bisher nicht bekannten und im neuesten Fauna-Katalog nicht verzeichneten Arten und Varietäten, u. z. *Colias hyala v. sareptensis* Stgr. (Rühl 726); *C. erate ab. pallida* Stgr. und *Nemeophila plantaginis v. floccosa* Graes. (Iris VIII. 32. 79.); ferner: *Papilio podalirius v. undecimlineatus* Eim.; *P. Machaon ab. bimaculata* Eim.; *Pieris rapae v. similis* Kroul, v. *minor* Costa, v. *leucotera* Stef. und *Transitus* zu v. *orientalis* Obth.; *Colias Edusa ab. Aubuissoni* Car; *Thecla rubi ab. immaculata* Fuchs (trans.); *Polyommatus Thersamon v. Omphale* Klg. (trans.); *P. Dorilis v. orientalis* Stgr.; *P. phlaeas v. caeruleopunctata* Stgr.; *Lycuena Orion v. ornata* Stgr.; *L. Icarus v. Iphis* Meig., v. *arcuata* Weym., v. *persica* Bien. (trans.) und v. *tripunctata nov. var.*, mit 3 weiss gerandeten schwarzen Wurzelflecken auf der Unterseite der Oberflügel

S. 70: **E. Csiki**: Käfer-Missbildungen mit Abbildungen.

S. 72: **A. Viertel**: *Geometra* der Umgebung von Fünfkirchen. I.

S. 74: **W. Weissmantel**: *Deilephila livornica* Esp., häufiges Vorkommen der II. Gen. in Siebenbürgen im J. 1892.

S 75. **V. Szépligeti: Beiträge zur Kenntniss der ungarischen Bassoiden.** *Promethes albipes* m. ♂. Glänzend. Clypeus ziemlich ausgehöhlt. Gesicht glatt und glänzend, die Mitte etwas erhaben, Fühler 25 gliedrig, Stirne und Pleuren glatt, glänzend; Metanotum rau, gefeldert. Area superomedia viereckig, inferomedia gross, glatt, glänzend; das erste Hinterleib-segm bedeutend länger als breit, mit fast parallelen Seiten, runzlig, mit ausgehöhlter, nicht gekielter Basis. Stigma vorstehend; 2-te Segm. gegen die Basis verschmälert, länger als breit, nadehrissig, Gastrocoelen ausgebildet; das dritte ist 4-eckig und wie die übrigen glatt, glänzend. Nervellus tief gebrochen. Schwarz; Gesicht ganz. Schaft unten. Schulterflecke, Tegula und darunter eine Linie, die hinteren Nähte der Thorax-seiten, die Coxen und Torchanteren, Vorder- und Mittelschenkel, an der Basis des 3. Segmentes ein an der Mitte verengtes Band, an der Basis des 4. und 5. Segm. je ein schmales Band, sind gelb; die Unterseite der Fühler und die Füsse gelbroth. Länge 5 mm. *Zootrophes bizonarius* Grav. Var. 1. ♀ Schulterflecke sind nur punktförmig oder fehlen, die innere Seite des Augenrandes nur mit einem punktförmigen Fleck. — Var 2. ♀ = 1, der Hinter-rand des 3. Segm. und die Hinterecken des 4. sind roth. — *Z. compressus* ♀ m. Glatt, glänzend; Gesicht fein punktiert, Stirn kaum ausgehöhlt, Hinterkopf schwach gebuchtet. Fühler 27 gliedrig, Mesonotum glatt, Notaulen fehlen; Metanotum kaum runzlig, Area postero-media klein, A. supero-media schmal und nur mit schwachen Leisten begrenzt. Hinterleib vom Ende des 3. Segm. an compress, glatt, glänzend; 1. Segm. anderthalbmal länger, als seine hintere Breite, an der Basis nur halb so breit, als am Ende, Kanten schwach und reichen nicht über die Mitte; 2. und 3. Segm. sind gleich, nur etwas länger als breit; Bohrer kurz. Flügel hyalin, Areola fehlt, Nervellus schief und nicht gebrochen. Nervatur braun, Stigma schwarz Schwarz; Mund. Schulterflecke, Squamula, Tegula, Bauch. Spitze der Coxen, Basis der V.- und Mittelschienen weiss. Füsse roth; Basis der V.- und M.-Coxen, die H.-Coxen (die Spitze ausgenommen), Hintertrochanteren an der Basis schwarz. Fühler rothbraun geringelt Länge 5 mm. Besondere Merkmale: der stark comprimirte Hinterleib und der glatte, glänzende Körper. Wegen dem unvollkommen gefelderten Metanotum, stelle ich die Art zur Gatt. *Zootrophes*. — *Z. tricolor* ♀ m. Glänzend, punktiert; Kopf so breit, wie der Thorax; Clypeus flach; die Mitte am Vorderrand bezahnt. Gesicht flach, punktiert; Notaulen fehlen; Metanotum verlängert, punktiert-runzlig. Area supero-media kaum begrenzt, postero-media klein, halbkreisförmig. Hinterleib nicht compress: 1. Segm. länger als breit, an der Basis etwas schmaler und mit 2 Kanten versehen; die 2. und 3. querbreit, die 1—3. Segm. sind runzlig punktiert nur am Hinterrand glatt. Stigma braun, Areola fehlt, Nervellus unter der Mitte gebrochen, Bohrer kurz. Schwarz; Mund. Gesichtsmittle, innere Augenränder, am Oberkopf je ein Fleckchen, Band des Prothorax, Squamula und unter demselben eine Linie, Tegula,

die innere Seite der H-Schiene, Bauch, Hinterränder der Segmente und Trochanteren gelb; Brust, M- und H.-Thoraxseiten, Metanotum, Scutellum, Füsse und Fühler roth; Schaft unten schwarz, mit je einem rothen Fleck; Prothorax und hintere Tarsen schwarz; Basis der H-schienen schwärzlich, das Ende derselben ausgedehnt schwarz. Länge 5.5 mm. Die Färbung erinnert an *B. pectoratorius*; das verlängert, gefelderte Metanotum, die kleine Area posteromedia, der rothe Fühler, die bis zur Hälfte schwarzen Schienen und schwarze Tarsen kennzeichnen diese Art. —

Homotropus strigator Fb. Var. 2. ♂. Die Basis des 3. Segm. beiderseitig gefleckt, das 4. mit oder ohne Band. Diese var. erwähnt mit anderen Varianten Gravenhorst (p. 331) verschieden von *H. dimidiatus*, durch die Form des 2. Segm. (querbreit). — *Homotropus nigritarsus* Grav. Var. 1. ♂. Die Nähte der Thoraxseiten gelb. —

H. affinis m. ♀. Glänzend, punktirt; Clypeus schmal, flach, Gesicht und Stirne fein, dicht punktirt, Fühler 21-gliedrig; Pleuren punktirt, matt, Metanotum rauh und nicht gefeldert; Hinterleib länger als Kopf und Thorax, derselbe ist beim 3. Segm. am breitesten, an der Spitze comprimirt; das erste Segm. ist nur etwas länger, als hinten breit, rauh, Basis ausgehöhlt, Stigma vorstehend; das 2. querbreit, rauh, an der Basismitte nadelrissig; das 3. ganz, das 4. an der Basis nadelrissig. Der äussere Abschnitt der Radialader ist gerade, Areola dreieckig und sitzend, Nervellus tief gebrochen. Schwarz; Mund, Clypeus, ein Fleck in der Gesichtsmitte, vor- und unter der Flügelbasis je eine Linie; Tegula, die hintere Naht der Thoraxseite und die Spitze des Schildchens gelb. Füsse roth; die Coxen, Trochanteren und die hinteren Tarsen schwarz; das Ende des ersten Segm., das 2. und 3. ganz, die Basis des 4. roth. 5.5 mm. Verschieden von *H. elegans* Grav., durch den tiefgebrochenen Nervellus und durch die lederartigen Thoraxseiten. — *H. namorihoudis* m. ♂. Glänzend, punktirt; Clypeus schwach eingedückt; Gesicht, Scheitel und Pleuren punktirt; Fühler 22-gliedrig; Metanotum runzlig und undeutlich gefeldert, Area superomedia kaum wahrnehmbar; Hinterleib beim Ende des 2-ten Segm. am breitesten und solange wie Kopf und Thorax; das erste Segm. viereckig und rauh, das 2. nur wenig breiter als lang, an der Basalmitte nadelrissig, das Ende zerstreut punktirt; die Basis des 3. ist rauh, im Uebrigen wie die folgenden, fein punktirt, glänzend; der aussere Abschnitt der Radialader am Ende leicht gebogen, Areola bildet ein unregelmässiges Dreieck und ist sehr kurz gestielt, Nervellus tief gebrochen, Stigma hellbraun. Schwarz; Mund, Clypeus, an der Mitte des Gesichtes ein länglicher, oben gegabelter Fleck, Schulterflecken, Flügelbasis und darunter eine Linie, Tegula, die Spitze und Seiten des Schildchens Postscutellum und die nebenliegenden Nähte, die hinteren Nähte der Thoraxseiten, die Schienen und Kniee sind weiss; Pleuren, Brust, Seiten des Metanotum, Scutellum und Beine roth; die Spitzen der hinteren Tarsen und Schienen, die oberen Kanten sämmtlicher Schienen (mehr oder minder) schwarz. 6 mm.

S. 79. **A. Viert:** Zwei *Geometra*-Raupen (*Boarmia Viertlii* und *Eupithecia Gueneata*) beschrieben.

S. 80. **Kleinere Mittheilungen.** *A. Gorka:* *Geschmacks-Organ der Lepidopteren.* über die Studien von W. Nagel. — *L. Abafi-Aigner:* *Myrmekophile Raupe von Lycaena Orion.* Bisher waren blos *L. Argus* L. und *L. hylas* Esp. als myrmekophil bekannt, Verf. beobachtete dies auch von *L. Orion*, kann aber die Ameisenart nicht bezeichnen. — **F. Ehmann:** **Agenden des Coleopterologen** im Mai. — *Ueber Mordraupen,* Registrirung der Thatsache, dass manche Raupen von Haus aus viele aber durch die Noth gezwungen, Fleisch fressen und sich dann auch daran gewöhnen. — *K. Meissner:* *Lasiocampa pruni* und *quercifolia* hat in Fiume III. Gen. — *Dr. G. Horváth* hielt einen Vortrag über die Rolle der Hemipteren in der Volkssprache und Dichtung; ebenso einen Vortrag über die Hemipteren-Fauna von Ungarn mit 1540 Arten, deren Verzeichniss in „Fauna regni Hungariae“ erscheint, wovon bisher die Hälfte mit ca. 10.000 Arten erschien, so dass die Anzahl der in Ungarn lebenden Thiere auf 20.000 veranschlagt werden kann. — *E. Csiki's* Vorlesung über neue Coleopteren der ungarischen Fauna. Hierauf Bankett zu Ehren des jungen Gelehrten, der mit Graf Zichy eine Reise durch Asien antritt. — **Neuere Sendungen von L. Bíró** in N. Guinea, im J. 1897. an das Museum eingelangt: 13.599 Exemplare von Thieren, darunter Insecten: 730 Hymenopteren und 14 Nester, 6006 Coleopteren, 900 Lepidopteren, 440 Dipteren, 165 Neuropteren, 963 Orthopteren, 2522 Hemipteren, 171 Myriopoden, 1122 Arachnoideen, 71 Crustaceen, 500 Mollusken, 8 Vermes und 1 Echinodermata; ausserdem zahlreiche ethnographische Gegenstände. — **E. Kiss:** *Aporia crataegi* Raupe nach Vertilgung aller Obstbäume an Eichen sich nährend. — **Dr. A. Baudisz:** *Broclomia meticulousa* Raupe an Verbeuen beobachtet. — **Dr. F. Uhryk:** *Saturnia spini* Raupe an *Agrimonia pratensis*, *Populus nigra*, *Prunus machalep*, *Rhamnus catartica* und *Ulmus campestris*; die Raupe von *Oenaria dispersa* aber auch an Thuja. — **F. Cerva:** *Stammgäste beim Nachtfang*, d. i. 2 Laubfrösche, die sich beim Ködern stets einfanden, aber anscheinend keine Falter verschlangen, als blos die ihnen gereichten. — **Neue ungarische Thiere** beschrieben: *Dr. G. Horváth* 35 Homopteren; *J. Thalhammer* 1 Dipterenart; *Dr. K. Kertész* 1 neue *Cecidomyia*; *V. Szépligeti* 7 *Chelonus*-Arten etc.

**Superbe exotische
Lepidopteren u. Coleopteren**
verkauft einzeln oder in Centurien in Ia. Qualität
zu enorm billigen Preisen
H. FRUHSTORFER, Berlin N.W.
Thurm-Strasse 37.
CATALOG POSTFREI

C. Hoffmann'sche Verlagsbuchhandlung (A. Bleil) Stuttgart.

Prof. E. Hofmann,

**Die Raupen der Schmetterlinge Europas,
deren Nahrungspflanzen, Puppen und Eier.**

50 Tafeln in Farbendruck mit über 1600 Abbildungen von Raupen und Puppen und 43 Bogen Text. Komplett brosch. 27 Mk., geb. 30 Mk.

Ein wirklich schönes, brauchbares Raupenwerk mit farbigen Abbildungen zu mässigem Preise gab es bisher zum Leidwesen aller Sammler und Naturfreunde nicht; diesem Mangel ist nun durch obiges Werk abgeholfen worden, und zwar in einer technisch so vollkommen Ausführung, dass das Werk selbst sehr hohen Ansprüchen genügen wird.

Prof. E. Hofmann,

Die Schmetterlinge Europas.

2. Auflage. 71 Taf. in gr. Folioformat mit über 2000 natugetreuen farb. Abbild. und 35 Bogen Text mit 47 Holzsnitten. Brosch. 25 Mk., eleg. geb. 28 Mk.

Die Verlagshandlung bietet hier für einen ausserordentlich billigen Preis dem Schmetterlingsfreunde ein Werk, welches in seiner gediegenen Ausstattung von keinem andern entomologischen Werk erreicht wird. — Das Bestimmen der Gross-Schmetterlinge ist für den Sammler an der Hand dieser naturgetreuen Abbildungen sämtlicher europäischen Arten ausserordentlich erleichtert, zumal solche Schmetterlinge, bei welchen die beiden Geschlechter verschieden, oder wo die Unterseite charakteristisch ist, mehrfach abgebildet sind. — Der Text, welcher alles Wesentliche für den Sammler enthält, ist genau nach dem ausgezeichneten Katalog von Dr. O. Staudinger, nach welchem derzeit die meisten grösseren Sammlungen geordnet sind, verfasst.

Szakkiállításokon mindenütt az első díj. — A legmagasabb elismerések. Miniszteri, szék. fõv. tanácsi- s egyéb hatósági ajánlatok.

Iskolai rovarraktár

Iskolai-, erdõ-, mezõ- és kertgazdaságra kártekonv vagy hasznos rovarok, rovar-biológiai fártyák, a Hymenoptérák, Lepidoptérák, Dipterák, Coleoptérák, Neuropterák, pseudoneuropterák, Orthoptérák, Dermatopterák és Thysanurák rendjeibõl dús választékban.

Tankönyv szerint rendezett teljes, mint kivonatos rovar és rovar-biológiai gyûjtemények, nyomtatott etiquettákkal díszes kiállításban, s minden a rovarok fogásához, kikészítéséhez való eszközök stb.

Iskolák s tanulók 50% kedvezményben részesülnek.

Az országban az egyedüli s legnagyobb szakkereskedés, így tehát nemcsak a legkisebb, hanem a legterjedelmesebb gyûjtemények szállítását is a legjutányosabban eszközöli.

Neuropter, Pseudonourtera és Orthoptera gyûjtõkkel csereösszeköttetés kerestetik.

Kivánatra árjegyzékkel ingyen és bérmentve szolgál

Gammel Alajos,

Budapest, IX. ker. Lónyai-u. 18.

Rovar-Coleoptera-kereskedés.

Mint honunkban a legrégibb és legnagyobb rovarkereskedés tulajdonosa, ajánlom magángyûjtõknek, iskoláknak, gazdászoknak és erdészeknek 8000 hibátlanul meghatározott honi és külföldi fajból álló rovarkészletemet. Honi faunánk közönséges és **legritkább** fajai nagy számban, továbbá több száz exotikus faj. Iskolák részére gyûjteményeket olesón állítok össze. Honi gyûjtõkkel szívesen lépek csereviszonyba.

Megkeresésre nyomtatott árjegyzéket ingyen és bérmentve küldök.

Merkl Ede

Német-Bogásban. (Krassó-Szörény megye.)

Balkáni lepkékkel és bogarakkal

jutányos áron.

jegyzékkel pedig ingyen szolgál

Haberhauer József

Slivno—Bulgária.

Kot. 5 fuzet 4

1898 : apr.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 01427 0011